

Mazurok O. M., postgraduate student of study history Department, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine, Ternopil), oliamazurokk@mail.ru

The significance of appeals and proclamations of “PROFORUS” for the activities and development of Ukrainian Higher School

The article is based on integrated and objective analysis of the set of archive documents of Ukrainian Student Council of Western Ukraine in Lviv. It deals with the thorough investigation of appeals and proclamations of “PROFORUS” and their significance for the activities and development of Ukrainian Higher School. The main attention is paid to the role of the above documents for the growth of popularity of Ukrainian Higher schools. The aim of the article is to research and examine the significance of the following appeals and proclamations for the inhabitants of Western Ukraine and for other student organizations and societies in Lviv during 1921–1926. It also analyzes the set of appeals and proclamations of subsidiary branches of “PROFORUS” directed to improve the financial conditions of Ukrainian Higher School. The investigation claims on the role of the similar documents of Ukrainian Higher School Curatoria with the purpose of retention of students to study in Ukrainian Higher schools.

Keywords: “PROFORUS”, Ukrainian Higher Schools, proclamations, studentship, Western Ukrainian lands.

Мазурок О. М., аспірантка історичного факультета, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (Україна, Тернопіль), oliamazurokk@mail.ru

Значення воззвانی і обращеній “Профоруса” для діяльності і розвитку Української Вищої Школи (УВШ)

Основываясь на комплексном и объективном анализе ряда архивных документов Украинской Краевой Студенческой Рады западных земель Украины во Львове, статья акцентирует внимание на значении воззваний и обращений “Профоруса” для деятельности и развития УВШ. Главное внимание сосредоточено на роли вышеупомянутых документов Главной Рады “Профоруса” для популяризации Украинских Высших школ. Целью статьи является изучить значение воззваний и обращений “Профоруса” для жителей западно-украинских земель, а также для других студенческих сообществ и организаций, которые существовали во Львове в период с 1921 по 1926 гг. В статье также проанализировано ряд воззваний и обращений вспомогательных органов “Профоруса”, сопутствующих улучшению материального состояния УВШ. Исследование акцентирует внимание и на роли обращений Куратории УВШ, целью которых было привлечь большее количество студентов для обучения в украинских высших школах.

Ключевые слова: “Профорус”, Украинская Высшая Школа, обращения, студенчество, западно-украинские земли.

* * *

УДК [94:327.321(477.83–25)]“189”

Пасіцька О. І.,
молодший науковий співробітник,
Інститут українознавства НАН України, викладач
кафедри українознавства, Львівський національний
медичний університет ім. Д. Галицького
(Україна, Львів), pasitska@ukr.net

ІСТОРІЯ СВЯТКУВАННЯ ПЕРШОГО ТРАВНЯ У ЛЬВОВІ

Проаналізовано поширення соціалістичного руху у другій половині XIX ст. у європейських країнах та посилення робітничого руху у Львові. Охарактеризовано зовнішні та внутрішні фактори, які спричинили соціальні виступи у Львові та інших містах Галичини наприкінці 1880–х рр. З'ясовано, що на території українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій першими почали святкувати Перше травня у Львові у 1890 р. Першотравень відбувся у Ратуші міста за участю кількох тисяч осіб з низкою соціальних вимог. Ініціаторами свята були соціалісти та представники львівських ремісничо-робітничих організацій. З цього часу святкування дня солідарності трудящих стало традицією. Проте внаслідок його інтерпретації комуністичними силами упродовж наступних десятиліть воно набрало характеру “лівого свята” і на даний час потребує національно-державницького тлумачення.

Ключові слова: Перше травня, Львів, робітники, соціалістичний рух, свято, соціальні виступи.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства назріла необхідність дослідження Першотравня на українських землях у 1890 р. Висвітлення історії Дня солідарності трудящих дозволить зрозуміти його першопочатки та інтерпретацію упродовж кінця XIX–XXI ст.

Джерельною основою розвідки є матеріали часописів “Газета Львівська”, “Діло”, “Народ”, “Воля”,

“Сьвіт”, в яких описано святкування Першого травня у Львові та настрої тогочасного суспільства. Дослідженням даної проблеми займалися М. Ганкевич, який у своїх розвідках висвітлював історію соціалістичного руху, в тому числі й Першотравень у Львові у 1890 р. Низку досліджень про соціальне та економічне становище Галичини написав І. Франко. На сучасному етапі питання історії святкування Першого травня у Львові у 1890 р. розглядалося лише фрагментарно у дослідженнях з історії міста [6] та енциклопедичних виданнях [7, с. 342].

Традиція святкування Першого травня пов'язана з поширенням соціалістичного руху в Європі. У другій половині XIX ст. робітничий рух у країнах Європи та Америки набрав обертів. На початку 1860–х рр. у Німеччині з ініціативи соціаліста Фердинанда Лассаля організовано Генеральний німецький робітничий союз. У 1864 р. у Лондоні було створено Перший Інтернаціонал (Міжнародне товариство робітників) за участі французьких, англійських, німецьких, італійських, польських, ірландських робітників. Метою організації було об'єднати “пролетарів” усіх країн для повалення капіталістичної системи і встановлення влади “робітничого класу” [8, с. 47].

У 1880–х рр. у країнах Європи відбувається посилення робітничого руху. Робітники європейських країн, незадоволені умовами праці та проживання, відмовлялися працювати та залишали місця праці. Особливо критичним було становище у Бельгії, де у квітні 1886 р. кількість так званих “збунтованих” робітників становила близько 50 000 осіб. Органи влади скерували проти страйкуючих близько 47 000 військових [14, с. 2–3]. Демонстрації та масові заворушення у великому бельгійському промисловому центрі Льеж також закінчилися сутичками з поліцією. Під час демонстраційного походу мітингувальники розбивали та грабували магазини, кав'ярні, приватні будинки, вигукували гасла: “Прочь з капіталістами”, “Прочь з буржуазією”. Внаслідок цих дій було вбито та заарештовано багато осіб. Соціалістичні виступи були характерними і для інших міст Бельгії. В Мілані було створено робітничі організації, зокрема товариство “Сини праці”, яке італійський робітничий соціум сприйняв з великим ентузіазмом, особливо в Римі. Подібна ситуація спостерігалася у Швейцарії, де робітничий рух набирав все більших обертів [15, с. 2]. У 1886 р. у Деказвілі, що у південній Франції, який славився великими вугільними копальнями, виступило 4 000 гірників, які призупинили свою працю, вимагаючи підвищення заробітної плати та зміни керівництва. Неспокійно було й у містах Англії, зокрема у великих промислових центрах Бірмінгемі й Манчестері [15, с. 2–3].

Отже, у 1880–х рр. майже у всіх європейських країнах, зокрема у Бельгії, Франції, Англії, Швейцарії, Італії, північній та центральній Америці соціалістичний рух посилювався і набирав радикального характеру. У цих державах соціальні питання вирішувалися на рівні парламенту (влади). Порівняно “спокійно” було в цей час у Німеччині, оскільки німецький канцлер всіма способами намагався зупинити поширення соціалізму.

Історія святкування 1 травня має трагічний початок і пов'язана з подіями 1886 р. у Чикаго. Саме у цьому місті відбувся масштабний страйк робітників, які поставили вимоги щодо 8-годинного робочого дня, підвищення

заробітної плати, створення робітничих організацій та охорона праці. Страйк супроводжувався сутичками з поліцією, внаслідок яких були жертви з обидвох сторін. Кількох робітників заарештували і засудили до смертної кари – повішання.

1889 р. в Парижі на міжнародному соціалістичному конгресі зібралися представники робітничого соціуму усіх країн, і у пам'ять про страчених, вирішили щороку святкувати 1 травня – День міжнародної солідарності трудящих. Перша маївка мала відбутися 1890 р. під гаслом “Пролетарі всіх країн, єднайтеся” із низкою соціальних вимог: 8-годинний робочий день, підвищення заробітної плати, загальне виборче право тощо [3, с. 101–103].

Незважаючи на рішення Конгресу, напередодні 1 травня 1890 р. в багатьох країнах, зокрема в Німеччині, Франції, Англії, Австро-Угорщині органи влади вирішували – святкувати чи не святкувати 1 травня. Прихильники і противники першотравневого святкування були і серед соціалістів, і робітників. Окремі з них вважали, що це святкування призведе до конфліктів і розчарувань. Проте всіх об'єднувала думка щодо проведення низки соціальних реформ. Незважаючи на певні розбіжності, 1890 р. 1 травня – як міжнародний день солідарності трудящих святкували у Франції, Німеччині, Австро-Угорщині інших країнах, а у деяких країнах, зокрема у Англії – перенесли на 4 травня – неділю [11, с. 1].

З огляду на соціалістичний рух у Європі, соціалістичні процеси відбуваються в Австро-Угорщині, в тому числі і в Галичині. Цьому сприяли як зовнішні, так і внутрішні фактори. У другій половині XIX ст. численні страйки робітників відбувалися у Празі, Відні, Пешті, Сілезії, Кракові, Львові, Бялій [16, с. 2].

Варто зазначити, що зародження соціалістичного руху в Галичині відбувалося у складних соціально-економічних умовах. Промисел у Галичині розвивався досить нерівномірно. У Львові робітництво працювало здебільшого на малих підприємствах харчової, деревообробної, будівельної, легкої, поліграфічної галузях промисловості. Значний відсоток найманих працівників було зайнято у домашній службі та ремісничих майстернях. Не найкращими були їхні умови праці та проживання. У 1870–1880 рр. тривалість робочого дня становила 12 годин і більше з одноденною перервою на обід. У пивоварнях робітники працювали по 14–18 годин, у гуральнях – 15–20 годин на добу. Ще гіршим було становище термінаторів у ремеслі. Заробітна плата більшості робітників була мізерною. Розмір середньої зарплати робітника на день становив 35–60 крейцерів, в тиждень – 2–4 золотих ринських. В середньому каменярі, робітники трамвайного депо у Львові заробляли близько 3 золотих ринських. У той час кілограм муки коштував – 1,5, а кілограм масла – 1,2 золотих ринських. Ціни на продукти харчування не були стабільними, з кожним роком зростали. Отож, при середньому річному доході 90–100 ринських робітник ледве виживав. У Львові все частіше можна було побачити безробітних та жебраків [10, с. 17–19]. Далеко не кращим було матеріальне становище найманих робітників у сільському господарстві [4, с. 36–38]. Все частіше у Львові відбувалися соціальні виступи. Цьому сприяв закон про коаліції (1870 р.), який надавав робітникам право домовлятися

про спільне припинення роботи та допомагати страйкуючим. Найбільш активну участь у розвитку робітничого руху брали друкарі та робітники дрібних підприємств [5, с. 25].

Соціалістичний рух у Львові пов'язаний також з такими соціалістичними процесами, як видання робітничих газет “Праця” у 1878 р. (до комітету якої належали Антін Маньковський, Йозеф Обірек), “Робітник” (1892 р.; Йосиф Даниляк, Юзеф Гудец), функціонування соціалістичних гуртків, ремісничо-робітничих товариств “Сила”, “Гвезда”, “Скала”, “Зоря”, “Праця”.

Важливу роль у розвитку та поширенні робітничого руху в Галичині відігравав І. Франко, який порушував низку соціальних та економічних проблем (земельна власність, еміграція, оплата праці, умови праці, проживання, харчування робітників) [10, с. 17–19]. На початку 1881 р. за участі І. Франка було опубліковано “Програму галицьких соціалістів”, а згодом – нову програму під назвою “Програма галицької робітничої партії”. Пожвавленню робітничого руху сприяло заснування у Львові у 1892 р. Соціал-демократичної партії Галичини й Сілезії як складової частини Австрійської соціал-демократичної партії.

В Австро-Угорщині питання щодо першотравневого святкування вирішували на рівні влади, зокрема міністрів. Представники керівних органів Австро-Угорщини, за прикладом сусідніх держав та союзників вирішило погодитися на вимогу робітників щодо святкування 1 травня і за бажанням робітників цей день зробити вихідним. Хоча у Галичині, зокрема у Львові, Кракові органи місцевої влади, польські робітничо-ремісничі організації робили спроби щодо перенесення робітничого свята на 3 травня – день польської конституції [1, с. 1–2]. Прихильниками цієї ідеї виступили польські газети (“Дзеннік польський”), товариства “Гвезда” та “Скала”, які закликали львів'ян остерігатися агітаторів, які “сіють зерно незгоди”, оскільки закликають святкувати 1 травня [17, с. 1].

Напередодні 1 травня президія ц. к. намісництва (намісник Галичини Казимир Бадені) видала оголошення-розпорядження, в якому йшлося про те, що ініціатори першотравневих акцій намагаються надати їм легальний характер і значна частина робітників думає, що має право святкувати 1 травня як робітниче свято. Проте президія ц. к. намісництва запевняла, що така думка є помилковою. Ті робітники, які без згоди підприємців залишать місце праці, порушать контракт і вчинять незаконно. Влада, яка відповідає за порядок, закликала робітників опиратися на здоровий глузд і не піддаватися агітаціям, застерігала робітників щодо незаконних вчинків, які можуть негативно позначилися як на робітниках, так і на їх родинях [2, с. 2].

Однак противниками цього рішення виступили представники соціалістичних партій та організацій. Вони виступили за солідарність галицьких робітників різних національностей (не лише поляків, а й українців, євреїв) з робітниками всього світу і закликали святкувати день трудящих 1 травня [1, с. 20]. Органи влади у Львові вирішили не перешкоджати мирній демонстрації робітників.

На початку 1890-го року у Львові відбувалося чимало соціальних виступів. Львів'яни та мешканці периферії були в очікуванні 1 травня, і розмірковували в який

спосіб відбудеться демонстрація. Крім серйозних офіційних оголошень щодо святкування 1 травня у Львові, траплялися й неофіційні хуліганські, які виголошувалися публічно і викликали неспокій серед населення. Так, на площі Краківській було арештовано робітника Флоріана Писа, який вигукував, що 1 травня “буде можна через три години грабувати”. На вулицях Львова лякали селян з приміських сіл “Не приходьте завтра до міста, бо буде біда”. Люди були налякані, власники не мали наміру відкривати магазини, особливо євреї. У місті вжили заходів безпеки, поліція та військові були у повній готовності. Подібні настрої панували у Бориславі, Дрогобичі, Кракові [18, с. 3].

Напередодні 1 травня у Львові агітатори вивісили плакати такого змісту: “Товариші, робітники! Загальні збори робітників, відбудуться 23 березня 1890 р. о 10.00 ранку у великій ратушевій залі”. Порядок денний:

1. Відкриття і обрання Голови зборів
2. Звітування щодо висилки вінця на гріб Ф. Лассала
3. Питання 8-годинного робочого дня
4. Запровадження безпосереднього таємного голосування
5. Знесення сталої армії
6. Питання школи віросповідних
7. Внесення петиції (колективної вимоги) до державної ради
8. Створення комітету щодо заснування робітничого допомогового товариства [24, с. 3].

Під цим оголошенням–запрошенням підписався “тісніший” комітет з шести членів і “обширніший” комітет з 69 членів, до якого належали робітники різних спеціальностей. Найбільше серед них було столярів, а також шевці, складачі друкарські [3, с. 101–102].

23 березня 1890 р. складачі всіх львівських друкарень зібралися у товаристві ремісників “Твезда”. Зала товариства була заповнена. Головою зборів вибрали українця Й. Данилюка, а першим промовцем був А. Маньковський (поляк, за професією друкар, директор польської друкарні). Він розповів присутнім про ідею першотравневого свята, рішення паризького конгресу про святкування дня трудящих. Промовець закликав робітників, незалежно від їхньої національності, віровизнання, до розуміння і знання своїх прав, до віри у власні сили. На його думку, головне для людини – це освіта, знання інтересів та самосвідомість. А. Маньковський закликав львівських робітників бути солідарними з робітниками інших країн. У контексті своєї промови доповідач розповів німецьку приказку: “тому, хто просить, не дають нічого, тому, хто грозить (погрожує), дають крихітку, а тому, хто бореться–добивається – дають все до чиста” [3, с. 102]. З цієї приказки напрошується висновок про те, що робітники повинні показати, що вони сила, з якою необхідно рахуватися. На закінчення своєї промови А. Маньковський закликав присутніх святкували робітниче свято 1 травня 1890 р. Наступний промовець Й. Обірек (мабуть, чех) порушив питання 8-годинного робочого дня, загально-го таємного голосування, народної освіти і її відокремленість від духовенства, а також вислати вінок лідеру соціалістів Ф. Лассалу. Після 4-годинної наради шляхом голосування (69 проти 42 голосів) вирішили святкувати день 1 травня [3, с. 103].

В день 1 травня Львів мав справді святковий вигляд, оскільки приїжджі не наважилися прибути до міста. В цей день діти або не йшли до школи, або йшли у супроводі старших. Магазини відкрили дещо пізніше, коли переконалися, що небезпеки у місті не має. Проте, торгові полиці були здебільшого порожніми: ні хліба, ні овочів, ні м’яса не було. Вулиці міста патрулювала поліція, в низці місць, зокрема біля Ратуші та на цитаделі, були сконцентровані військові [18, с. 3].

О 10.00 в ратуші відбулися збори робітників. Біля Ратуші зібралися тисячі робітників, які дискутували про те, що відбувається в ратуші. Газета “Діло” з цього приводу писала: “Близько 10 год. ранку залягли цілий ринок тисячі, а тисячі робітників різних фахів...” [18, с. 3]. Серед робітників помітною була солідарність, спокій й порядок. Тактовно поводитися й поліція.

1 травня збори відкрив А. Маньковський. Головою (предсідателем) зборів обрали друкаря Й. Данилюка. Зі сторони влади були присутні комісар поліції Корнило Соболяк і конципіст Шехтель. На зборах виголошували реферати. Перший промовець, рушникар Табачковський виголосив промову на честь відомого німецького соціаліста Ф. Лассала. З ініціативи референта присутні, знявши капелюхи, вшанували пам’ять Ф. Лассала, оскільки не вдалося вислати вінця на його могилу. Другий доповідач висловив пропозиції щодо запровадження 8-годинної робочого дня для дорослих і 6-годинного – для робітників віком від 14–18 років; заборони нічної праці жінок та праці дітей віком менше 14 років. Пропозиції було ухвалено. Третій референт друкар Ю. Гудец вніс пропозицію щодо запровадження загального таємного голосування на виборах. Заперечив думку про те, що робітники не платять податків, наголосивши, що робітники платять податки “крові”. Його промова супроводжувалася гучними оплесками і вигуки присутніх.

Після промов прочитали телеграми від робітників Гримайлова і Кракова. Згодом прийняли дві резолюції: Й. Данилюка, який виступив проти політики мілітаризму і поступового знесення сталих армій та Й. Обірека з протестом проти проекту Ліхтенштейна щодо віросповідної школи. На зборах одногласно прийнято резолюції і подали в петиціях з підписами послу Фердинанду Кронаветтеру. На закінчення учасники зборів прийняли проект допомогового товариства робітників на випадок безробіття, запропонований Й. Обіреком. Коли всі питання, поставлені у порядку денному, були розглянуті ініціатори зборів і промовці (А. Маньковський, Й. Данилюк, Й. Обірек) оголосили завершення зборів і закликали мирно розійтись [18, с. 3].

Отож, Перше травня 1890 р. у Львові проминуло спокійно, без демонстрацій. В цей день робітники Львова чітко висловили свої вимоги, заманіфестували свою солідарність, єдність з робітниками промислових центрів Австро–Угорщини, інших країн Європи та Америки. 1 травня 1891 р. у Львові стало традицією. Його стали відзначати щороку. Згодом, у пам’ять про першу маївку 1 травня 1890 р. на будівлі Ратуші було встановлено меморіальну дошку.

У 1891 р. в день 1 травня близько 1,5 тис. робітників–львів’ян зібралося біля міської Ратуші. На грудях робітники носили червоні кокарди з написом “1 мая 1891. Загальне голосування. Восьмигодинний робочий

день". Головою зборів був А. Маньковський. Присутні порушували питання щодо 8-годинного робочого дня, загального таємного голосування, становища будівельних робітників та челядників [19, с. 3].

З кожним роком свято 1 травня набирало офіційного характеру. 1 травня 1895 р. у Львові на площі Францисканській зібралось близько 4 000 робітників під керівництвом А. Маньковського і каменяра Корнеля Желяшкевича. Активісти критикували владу, псевдо польських демократів, польську церковну ієрархію. Після обіду організували за Львовом у Пасіках забаву з музикою [20, с. 2].

1 травня 1900 р. у Львові відбулося віче у Стрийському парку. Віче відкрив Ю. Гудец, який присвятив свою промову одному з перших соціалістів Галичини А. Маньковському, який помер у 1899 р. Вперше брала участь у святкуванні УСДП, зокрема лідер соціалістів М. Ганкевич. Під час віче виголошували гасла: 8-годинний робочий день; загальне, рівне, безпосереднє, таємне голосування; проч з милітаризмом. Після офіційної частини відбулося святкування за містом у Лисиничах [11, с. 1–2]. У 1901 р. близько 15 тис. львівських пролетарів зібралися на Стрілецькій площі (тепер – площа Д. Галицького). На віче виступали представники соціалістичних партій. Збори завершилися святковою ходою від Стрілецької площі до вул. Сикстуської (тепер – вул. Дорошенка) до товариства “Сила” з бойовими робітничими гаслами: “Нехай живе загальне, рівне, безпосереднє, тайне право виборче!”, “Нехай живе 8-годинний день праці!”, “Нехай живе 1. Май!”. Виділялися таблиці з українськими написами “Проч з царатом”, “Нехай живе вільна, самостійна республіка українська” [12, с. 1–2].

1 травня 1905 р. львівські робітники взяли участь у загальноавстрійському політичному страйку, домагаючись виборчої системи. Австрійський уряд під тиском масового політичного руху змушений був піти на запровадження в країні загального виборчого права [6, с. 282].

У 1920–1930-х рр. свято 1 травня набрало більш політичного характеру. На українських землях у складі Польщі, як і в європейських країнах, 1 травня стало символом боротьби впливів соціал-демократів, комуністів та націоналістів серед робітництва. У Львові здебільшого це свято святкували пролетарі з ініціативи ППС, Бунду, УСДП. на площі Госєвського (територія між церквою св. Трійці і вул. Тершаківців). За винятком кількох років, українське робітництво, об'єднане УСДП, святкувало 1 травня самостійно як “свято революційних визвольних змагань та міжнародної солідарності пролетаріату”. Під час зібрань учасники святкувань вигукували гасла: “Нехай живе 1 май! Нехай живе соціалізм! Проч з війною! Нехай живе мир! Нехай живе міжнародне братерство народів! Нехай живе 1 травня! Нехай живе УСДП! Нехай живе демократія! Геть війну! Геть фашизм і диктатуру! Нехай живе соціалізм!” [21, с. 5; 23, с. 4].

Українське націоналістично налаштоване робітництво Львова святкувало 1 травня як загальнонаціональне робітничє свято, визнане Центральною Радою як свято праці з національним прапором. Виступало проти соціалістів і комуністів. Українські націоналісти розуміли цей день як свято праці цілого українського народу, а не

окремих верств. Закликало під таким же гаслом святкувати його в Києві [22, с. 4; 13, с. 4].

По-іншому розуміли і святкували робітничє свято 1 травня в Російській імперії. Вперше його святкували 1890 р. – у Варшаві, 1891 р. – у Києві та Харкові. Цей день був своєрідним протестом проти царя, за визволення робітничого люду з неволі. Це свято в російській імперії було важко святкувати, тут не було таких суспільно-політичних умов як в Австро-Угорщині.

Ще більшої інтерпретації воно зазнало після революції в Росії 1917 р. 1 травня стало офіційним в СРСР. Довший час Першотравень був символом революції, непримиренної класової боротьби. В цей день робітники виходили на вулиці з гаслами комуністичної партії “Вся влада Радам”, “Геть міністрів-капіталістів”. Здебільшого його використовували для ідеологічної пропаганди, а відвідування парадів вважалося обов'язковим. Ще масовішим це свято стало в СРСР. Воно стало фактично державним, а радянські робітники отримали додаткових два вихідні дні. В СРСР влада це свято використовувала для пропаганди більшовизму, говорячи про диктатуру пролетаріату. Травневі мітинги організувалися з метою утвердження комуністичної ідеології і радянської політичної системи. Соціальні вимоги були затьмарені політичними.

В незалежній Україні на державному рівні відзначають День міжнародної солідарності трудящих. Історія свідчить, що це свято не є “лівим”, проте внаслідок його інтерпретації у радянські часи, у частини населення цей день асоціюється лише з червоними прапорами. В даний час у Львові день 1 травня обмежується мітингами кількох десятків представників КПУ та ветеранських організацій, здебільшого біля Монументу Слави на вул. Стрийській з гаслом “За права робітників – трудящих”. В інших містах України, здебільшого на сході та півдні, активісти відзначають першотравень з червоними прапорами, портретами лідерів комуністичного руху та під супроводом поліції.

У другій половині XIX ст. у Галичині поширюється соціалістичний рух, зокрема починає функціонувати соціалістична партія, гуртки, робітничо-ремісничі організації. З пожевлянням робітничого руху пов'язаний Першотравень – День солідарності трудящих, який святкували у Львові вперше у 1890 р. У наступні десятиліття це свято стало традицією, символом комунізму та набуло офіційного значення. У сучасному суспільстві 1 травня потребує національної інтерпретації. Адже насамперед у цей день необхідно порушувати низку соціальних питань щодо умов праці, заробітної плати, внесення змін у трудове законодавство і у суспільстві загалом.

Перспективним напрямком даної проблеми є дослідження історії святкування Першого травня у західно та східно українських землях, у країнах Європи та Америки, їх порівняльна характеристика.

Список використаних джерел

1. Львівський історичний музей. – Арх.15350. Першотравневі свята та робітничє течія. Кінець XX ст. – 27 с.
2. Бадені К. В справі першого мая в Галичині // Діло. – 1890. – 24 квітня.
3. Ганкевич М. Перше робітничє свято // Народ. – 1890.
4. Д. Як живе селянам-хліборобам у Галичині // Народ. – 1890. – 1 січня.
5. Жерноклеєв О. Українська соціал-демократія в Галичині:

нарис історії (1899–1918). – Вид. 2–ге, доп. – Київ : Основні цінності, 2000. – 168 с.

6. Історія Львова. У трьох томах / Редколегія Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. – Львів : Центр Європи, 2007. – Т. 2. – 559 с.

7. Кондратюк К. Львівська маївка 1890 р. // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2009. – Т. 6: Л–Мі.

8. Ляссаль Ф. Програма робітників. Промова. Пер. з нім. М. Полуботка / Літературно-наукова бібліотека РУП. – Львів, 1903. – Ч. 3. – 51 с.

9. О. Ще дещо про жите наших селян-хліборобів // Народ. – 1890. – 15 лютого.

10. Франко І. Промислові робітники в Східній Галичині. – Світ. – 1881. – 10 січня.

11. Воля. – 1900. – 1 травня.

12. Воля. – 1901. – 15 травня.

13. Гомін краю. – 1938. – 1 травня.

14. Діло. – 1886. – 3 квітня.

15. Діло. – 1886. – 22 квітня.

16. Діло. – 1890. – 9 квітня.

17. Діло. – 1890. – 22 квітня.

18. Діло. – 1890. – 1 травня.

19. Діло. – 1891. – 2 травня.

20. Діло. – 1895. – 2 травня.

21. Діло. – 1922. – 4 травня.

22. Діло. – 1937. – 8 травня.

23. Професійний вісник. – 1930. – Травень.

24. Gazeta Lwowska. – 1890. – 2 maja.

References

1. L'vivs'kyj istorychnyj muzej. – Arh. 15350. Pershotravnevi svjata ta robotnycha tehija. Kinec' XX st. – 27 s.

2. Bađeni K. V spravi pershogo maja v Galychni // Dilo. – 1890. – 24 kvitnja.

3. Gankevych M. Pershe robotnycke svjato // Narod. – 1890.

4. D. Jak zhyjesja seljanam-hliborobam u Galychni // Narod. – 1890. – 1 sichnja.

5. Zhemoklejev O. Ukraїns'ka social-demokratija v Galychni: narys istorii' (1899–1918). – Vyd. 2–ge, dop. – Kyi'v : Osnovni cinnosti, 2000. – 168 s.

6. Istorija L'vova. U tr'oh tomah / Redkolegija Ja. Isajevych, M. Lytvyn, F. Steblij. – L'viv : Centr Jevropy, 2007. – Т. 2. – 559 s.

7. Kondratjuk K. L'vivs'ka mai'vka 1890 r. // Encyklopedija istorii' Ukraїny. – Kyi'v : Naukova dumka, 2009. – Т.6: Л–Мі.

8. Ljassal' F. Programa robotnykiv. Promova. Per. z nim. M. Polubotka / Literaturno-naukova biblioteka RUP. – L'viv, 1903. – Ch. 3. – 51 s.

9. O. Shhe deshho pro zhytje nashyh seljan-hliborobiv // Narod. – 1890. – 15 ljutogo.

10. Franko I. Promyslovi robotnyky v Shidnij Galychni. – S'vit. – 1881. – 10 sichnja.

11. Volja. – 1900. – 1 travnja.

12. Volja. – 1901. – 15 travnja.

13. Gomin kraju. – 1938. – 1 travnja.

14. Dilo. – 1886. – 3 kvitnja.

15. Dilo. – 1886. – 22 kvitnja.

16. Dilo. – 1890. – 9 kvitnja.

17. Dilo. – 1890. – 22 kvitnja.

18. Dilo. – 1890. – 1 travnja.

19. Dilo. – 1891. – 2 travnja.

20. Dilo. – 1895. – 2 travnja.

21. Dilo. – 1922. – 4 travnja.

22. Dilo. – 1937. – 8 travnja.

23. Profesijnyj visnyk. – 1930. – Traven'.

24. Gazeta Lwowska. – 1890. – 2 maja.

Pasiťskaya O. I., research associate, Institute of Ukrainian National Academy of Sciences of Ukraine, lecturer of Ukrainian Lviv National Medical University D. Galiťskogo (Ukraine, Lviv), pasitska@ukr.net

The History of International Workers' Day Celebration in Lviv

The distribution of the socialist movement in the second half of the XIXth century in European countries and strengthen the labor movement in Lviv are analyzed. The internal and external factors, that caused social performances in Lviv and other cities of Galicia in the late 1880s, are characterized. It is approved that first celebration of International Workers' Day on the territory of Ukrainian lands in the Russian and Austro-Hungarian Empires was held in Lviv in 1890. Several thousands of people with number of social demands participated in the celebration, which took place in

the Town Hall. Socialists and representatives of Lviv craft and workers' organizations were the initiators of the holiday. Since that time, the celebration of Workers' Day has become a tradition. However, due to his interpretation by the Communist forces over the next decades, it took on the character of the "left holiday" and now needs new national and political interpretation.

Keywords: International Workers' Day, Lviv, workers, socialist movement, holiday, social riots.

Пасицька О. І., молодший науковий співробітник, Інститут українознавства НАН України, преподаватель кафедри українознавства, Львівський національний медичний університет ім. Д. Галицького (Україна, Львів), pasitska@ukr.net

История празднования Первого мая во Львове

Проанализировано распространение социалистического движения во второй половине XIX века в европейских странах и усиления рабочего движения во Львове. Охарактеризованы внешние и внутренние факторы, которые стали причиной социальных выступлений во Львове и других городах Галичины в конце 1880-х гг. Установлено, что на территории украинских земель в составе Российской и Австро-Венгерской империй впервые начали праздновать Первое мая во Львове в 1890 г. Первомай состоялся в городской Ратуше при участии нескольких тысяч лиц с рядом социальных требований. Инициаторами праздника были социалисты и представители львовских ремесленно-рабочих организаций. С этого времени празднование дня солидарности трудящихся стало традицией. Однако вследствие его интерпретации коммунистическими силами на протяжении следующих десятилетий оно приняло характер "левого праздника" и на данный момент нуждается в национально-государственном толковании.

Ключевые слова: Первое мая, Львов, рабочие, социалистическое движение, праздник, социальные выступления.

* * *

УДК 94(477):331.56

Прилуцька Л. А.,

кандидат історичних наук, доцент, вчений секретар,
Харківський національний автомобільно-
дорожній університет
(Україна, Харків), prylutska@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН БЕЗРОБІТТЯ В РОКИ НЕПУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

До впровадження непу в радянській країні існувала загальна трудова повинність, що виключала саму можливість безробіття. Кардинальні зміни у сфері зайнятості відбулися з початком нової економічної політики. В умовах непу держава відчувала гостру потребу в перегляді політики у сфері праці та зайнятості населення. Дана стаття присвячена аналізу причин такого явища, як безробіття, на регіональному рівні на прикладі міста Харкова, одного з найбільших індустріальних центрів республіки, у роки непу, адже вивчення будь-якого явища неможливе без з'ясування його причин. Врахування й творче використання історичного досвіду дозволяє знайти здорові консолідуючі ідеї і об'єднати ефективні шляхи до логічних, історично доведених, цілеспрямованих змін у сфері зайнятості населення.

Ключеві слова: історія, безробіття, зайнятість, неп, регіон.

На сучасному етапі розвитку України вагомим стає питання дослідження причин такого соціально-економічного явища як безробіття. Темпи зростання зайнятості, як і попередні кілька років, продовжують своє зниження. Таке становище свідчить про необхідність звернення до вітчизняного історичного досвіду, що був накопичений за часів непу, коли розвиток ринкових відносин викликав утворення ринку праці і появу безробіття. Без з'ясування причин глибоке пізнання явищ неможливе, розуміння цього факту обумовило вибір теми дослідження.

У масштабах України основні аспекти історії подолання безробіття в роки непу знайшли відображення у багатьох наукових працях. Слід зазначити, що для більшості історіографічних досліджень останніх років, присвячених проблемі безробіття притаманні спроби концептуально нового переосмислення накопиченого за тематикою історіографічного досвіду, помітна спрямованість до нових підходів предмету дослідження, праг-